

ČASOPISI KRSTE ŠPOLJARA

Postoje pisci koje pamtimo po jednome djelu, a postoje i oni koje pamtimo po opusu. No, ima pisaca koje ne pamtimo ni po djelu ni po opusu, već u prvome redu po životu i angažmanu, a djelo im je tek u drugome planu. To su oni koji stvaraju, održavaju i oblikuju ono što se zove književni život, oni su neka vrsta književne i kulturne logistike. Baš o njima najviše se doznaje ne preko djela i ne preko opusa, već preko medija u kojima se književni život najbolje izražava, odražava i čuva. U zadnjih 200 godina za hrvatsku književnost i kulturu to su časopisi. Nije nimalo slučajno što najdinamičnije faze nacionalne kulture vezujemo u prvome redu uz novine i časopise, npr. ilirski, pravaški, modernistički, katolički i pokret socijalne literature, a onda krugovaši, razlogaši, pitanjaši, offovci, quorumaši...

Što to znači za časopise, a što za književnost? Jedno te isto: da su i jedno i drugo u prvome redu društvene činjenice, pa tek onda sve ostalo. Pa ako se naš ekspresionizam i može razumjeti preko lirike A. B. Šimića ili mladoga Krleže, avangarda i njezino poimanje društvene uloge književnosti bez Šimićevih i bez Krležinih časopisa ne može se razumjeti. Istom logikom ako se kraj našega modernizma može na makropoetičkom planu razumjeti preko lirike jednoga Mihalića, Šoljana ili Slamniga, kulturne politike na kojima počivaju njihove poetike bez časopisa *Krugovi* ne mogu se razumjeti. Kao što se ni sami *Krugovi* ne mogu razumjeti bez dogmatskoga *Izvora*, bez središnje *Republike*, ali i bez emigrantske *Hrvatske revije* i niza malih, svega broj-dva živućih časo-

pisa koji su jednu kulturu činili dinamičnom i slobodnom bez obzira koliko politika htjela i uspijevala tu slobodu kontrolirati. Među takvim malim, kratkotrajnim časopisima i među takvim piscima koji ne strše ni djelom ni opusom, ali koji su svojim djelom i djelovanjem, organizacijskim sposobnostima i angažmanom pridonosili toj slobodi bio je i Krsto Špoljar (1930. – 1977.).¹ A to što se u dobrome dijelu njegove biografije o njemu samome, tj. o Krsti Špoljaru zapravo ne može govoriti, a da se ne govori i o njegovu vršnjaku i prijatelju Miroslavu Vaupotiću (1931. – 1987.) jedna je od onih paralelnih priča koja na svoj način odgovara ne samo pričama o tandemu Šoljan-Slamnig već i o stilu književnoga života koji je živio naraštaj 50-ih godina 20. stoljeća.

Vidi se to već po prvome književnom časopisu koji mladi Špoljar pokreće 1952. godine kada su obojica jedva dvadesetogodišnjaci. Riječ je o *Literaturi*, “listu za književnost i umjetnost”, iz čijega se impresuma razabire da kani izlaziti povremeno, da su mu urednici Vladimir Rem (1927. – 2011.), Krsto Špoljar i Miroslav Vaupotić, glavni i odgovorni urednik Krsto Špoljar, koji je tada na zagrebačkoj adresi Ratkajev pr. 10. II. te – još jedan podatak – da je taj prvi i jedini broj na četiri stranice manjega novinskog formata štampan u Gradskoj štampariji Špoljarova rodnog Bjelovara. A iz uredničke napomene na kraju broja razabiru se okolnosti u kojima mlada trojka pokreće *Literaturu* te karakter i smjer kojim ga kane voditi. Ukratko, uska skupina ne-

¹ Riječ je o pjesniku, pripovjedaču, dramskome piscu, antologičaru, uredniku i kritičaru čiji je opus zapravo enorman (npr. čak 7 romana!), no čini se nekako na margini i pokraj činjenice da je uvršten u kapitalnu nacionalnu književnu ediciju *Pet stoljeća hrvatske književnosti* (PSHK) (Zagreb 1983, knj. 168, priredio Branimir Donat). Jelena Hekman iznova je svratila pažnju na ovoga pisca objavivši Špoljarov kratki roman *Hrvatska balada*, koji je prvi put objavljen u *Republici* 1971., a onda iste godine i u Matičinoj Općoj knjižnici urednika B. Donata te odmah bio politički diskvalificiran. – Špoljar i Vaupotić skupa su se još 1950. našli kao mladi kritičari među suradnicima *Izvora*.

istomišljenika na jedvite je jade skupila sredstva za tiskanje prvoga broja, pa iako se razlikuju u mišljenjima i pogledima na umjetnost i literaturu, povezuje ih zajednička želja i težnja da iskreno i neposredno iskažu svoje poglede na umjetnost preko kritičkih ili beletrističkih radova smatrajući da je ovaj amaterski početak solidan temelj i garancija uspjeha.²

Prvi i ujedno najopsežniji prilog u *Literaturi* bio je esej Miroslava Vaupotića *Nekoliko varijacija na "poznate" teme*. Počinjući na prvoj, a završavajući na zadnjoj, 4. stranici lista, on je stvorio svojevrsni okvir u kojemu se nazirao profil budućeg časopisa. Iz njegova sadržaja razabiru se stavovi mladoga Vaupotića o tadašnjoj književnosti i o njezinu društvenome kontekstu, a kako je autor i jedan od urednika, može se pretpostaviti da se radi i o zajedničkome stavu redakcije te otuda i o barem načelnim smjernicama zajedničkog poduhvata. Mladi Vaupotić polazi od priznanja kako "nerado piše, iako u mnogobrojnim razgovorima vatreno i dugo razgovaramo o sadašnjim aktualnim pitanjima naše litera-

² Ovaj list nije nikakva tribina jedne grupe istomišljenika, jedne sekte ili pokreta, već u najboljem slučaju jedina moguća solucija u datom trenutku, kompromis nekolicine ljudi, koji su žrtvujući se sami, paradoksalnim apsurdom umjesto (da) za svoja djela dobijaju honorare, oni preprodavaju najnužnije stvari, potrebne za materijalnu egzistenciju, da bi sakupili onaj financijski minimum, koji je potreban da bi list mogao izaći. Svi saradnici i urednici imaju različita mišljenja i poglede na umjetnost i literaturu, njihovi intelektualni i estetski kapaciteti su formirani iz različitih estetskih i idejnih uzora i tradicije. Njihovo stručno znanje i erudicija sticani su pod različitim okolnostima, njihove književne simpatije i ambicije su različite, a njihove stilske i jezične mogućnosti također. Ali sve je to sekundarno u ovom trenutku. Sve nas povezuje zajednička želja i težnja da iskreno i neposredno iskažemo svoje poglede na umjetnost bilo preko kritičkih ili beletrističkih radova. Svaki pojedinačno sam je odgovoran za svoja djela iako urednički odbor vrši u krajnjoj liniji selekciju saradnika i priloga. Krug saradnika iz tehničkih razloga (četiri stranice, neplaćanje honorara i. t. d.) je isuviše uzak, ali baš ovakav idealni amaterski početak je solidni temelj i garancija uspjeha – u budućnosti. (Urednici: *Nekoliko riječi kao pogovor uz prvi broj*, str. 4) – Iznad imena lista stajala je parola *Smrt fašizmu – sloboda narodu!*, inače uobičajena na svim tiskovinama tadašnje države – od dnevnih novina do stručnih časopisa, a zadržat će se gotovo do kraja pedesetih godina.

ture”, ali “u ovih par godina ‘šutljive opozicije’” nakupilo se u njemu “mnoštvo asocijacija i polemičkih refleksija”, te očito ne može više šutjeti. O čemu se zapravo radi, odmah se vidi kada istakne kako “zahtjev za raznovrstan literarni život, konfrontaciju konkretnih gledišta i plediranja za sličnu atmosferu, koja je vladala ‘između dva rata’, ne znači i ne može značiti vraćanje onih negativnih društvenih okvira koji su u tadašnjem kapitalističkom sistemu vladali”. Naprotiv, “baš izvjesna liberalna atmosfera, koju mi u potpunosti moramo usvojiti, bit će simptom evolucije i budućeg progresa”, tvrdi Vaupotić te primjećuje kako “naše generacije nisu vidjele svoju stvarnu sliku i svoja djela u našoj literaturi” – čak niti u temama iz rata i izgradnje, a kamoli sadašnjosti. Nisu vidjeli niti “mase, individualne portrete partizanskih boraca, nas ustaško-četničkih ‘negativnih likova’, nas indiferentnih, zbunjениh, neaktivnih ‘liberala’ i apolitičara raznih nijansi. Nemamo upečatljive umjetničke likove nas siromašnih studenata, nas provincijskih činovnika, nas velegradskih prostitutki bez javnih kuća...” Zato valja raditi na “oslobađanju od recidiva birokratsko klišajskih dogmi” i “‘istočnjačkog’ gledanja”, zaključuje autor implicirajući zadatak i smjer novog časopisa.³

No, umjesto da se uskoro pojavi drugi broj tek pokrenute *Literature*, pojavio se novi časopis, sada *Galerija*, istoga podnaslova (*List za književnost i umjetnost*), koji također pretendira na povremenost, ali u redakciji nema Vladimira Rema, no u Removu Slavonskome Brodu *Galerija* biva tiskana i to na 12 stranica nešto manjega formata od *Literature*.⁴ O čemu se radi i što se zapravo

³ Još je šest priloga u *Literaturi*: Pupačićeva *Jesenja pjesma*, Špoljarove “marginalije uz književno stvaranje Ive Kozarčanina” pod naslovom *Sam čovjek*, pjesma *Prokleti pejsaž* M. S. Madera, potom polemičke “marginalije uz članak V. Dubravčića” Zvonimira Goloba pod naslovom *Milanković se ne će okrenuti Newtonu* s autorovom napomenom o tome (!?), a potom još dvije pjesme – jedna Špoljarova (*U ponoć ljudi prolaze gradom šuteći*), druga Dragutina Vunaka (*Mjesečina*).

⁴ Novome je časopisu ime dao najvjerojatnije Vaupotić, koji se u književnosti prvi put javio – kako navodi u autobiografiji “pjesmicama u dječjim listovima i

dogodilo s *Literaturom* donekle se razabire iz *Galerijina* drugoga priloga, zapravo nastavka Vaupotićevih “varijacija na ‘poznate’ teme” kojima je *Literatura* bila počela i završila. Naime, Vaupotić na početku spominje “slučaj Literature” i svoga članka u njoj kao simptom “generalne pojave koja se vodi od grupe ljudi oko Književnih novina”, spominje “kampanju protiv Mladosti”, Šinkov “istup protiv Krugova” i “napad Miška Kranjca na Besedu”. Drugim riječima, radi se o organiziranome napadu na časopise mladih u trima središtima tadašnje države – Beogradu, Zagrebu i Ljubljani te o atmosferi u kojoj se i poezija doživljava “kao neko sindikalno zaduženje” i u kojoj “nema mogućnosti i razumijevanja od većine ‘starijih’ književnika”, a pri tome svemu računa se na “nerazumijevanje masa”. “Kod nas i ‘modernizam’ više postoji u manifestima, nego u djelima”, poentira Vaupotić, te izražava nadu “da će Krugovi ispuniti bar donekle te relativne praznine i prikazati široj javnosti i mogućnosti i dostignuća mladih u Hrvatskoj”.⁵

Inače prvi prilog u *Galeriji* bio je Špoljarov esej *Ne postoji do ostvarenja samo jedan put* koji je po intonaciju, idejama i pojedinim stavovima posve komplementaran Vaupotićevome iz *Literature* i sada iz *Galerije*. U svome uvodniku Špoljar, naime, piše:

Može se dogoditi da ova naša devetstopedesetidruge nastavi tako kako je započela, pa će biti bogata, ako ničim drugim, bar manifestima, proglasima i proklamacijama. Ali što je karakteristično da u toj književnoj pisanoj i nepisanoj galami ne učestvuju samo “mladi”, nego ima i starijih kritičara, koji jalovo govore na sav glas da je dosta bilo šablona, šematizma i birokratskih klasifikacija. Mislim da je zaista toga već svima dosta.⁶

člancima u špirografiranom dačkom listu ‘Galerija’... (Usp. V. Brešić, *Autobiografije hrvatskih pisaca*, Zagreb 1997, str. 13-19!).

⁵ Miroslav Vaupotić, *Nekoliko varijacija na “poznate” teme, (II.)*, *Galerija*, Zagreb 1952, br. 1, str. 2-3

⁶ Krsto Špoljar, *Ne postoji do ostvarenja samo jedan put*, *Galerija*, Zagreb 1952, br. 1, str. 1

Što se proze tiče, mladi Špoljar ocjenjuje je još uvijek “siromašnom po svojem rasponu motiva” i šablonskom, a “šablonicizaciju stvorili su pisci tipa Mate Beretina, Eriha Koša, Banjevića i dr.” te posebno ističe “kal poezije i proze tiskane u ona tri godišta ‘Izvor’ i drugih književnih časopisa mladih”. Naglašavajući kako se danas ruši jedan stari svijet i rađa nova epoha, dodaje – kao nedavno Vaupotić – kako “nije samo aktuelno pisati o čovjeku za traktorom, aktuelno je pisati i o pregaženim ljudima, koje naša epoha za sobom povlači, pa čak i o ‘fenomenima seksusa’, o tratinčicama, blijedim sanjarskim djevojkama i o kaosu u nama, aktuelno je sve što govori o čovjeku današnjice”. Baš kao Vaupotić sada i Špoljar svoj članak završava pozivanjem na *Krugove* i Pavletićevu *Neka bude živost!* apelirajući: “Neka nam to bude zajednička težnja”.

Potom su uslijedili ostali prilozi: tri pjesme Bore Pavlovića, prvi dio lirske *Povijesti Trogira* Krune Quiena, reportaža Stanka Juriše *Ugledanja, savjeti, pisci...* te esej Jakova Ivaštinovića *Regionalizam i književnost* s tezom kako regionalne književnosti “razbijaju snagu i tupe oštricu nacionalne književnosti”. Za Ivaštinovića “književna djela u dijalektu najčešće ne spadaju niti u krug nacionalne, niti u krug svjetske književnosti”, zato “postoji književni jezik i tim književnim jezikom treba pisati”, kategoričan je autor.⁷ U nastavku časopisa pjesme Miroslava S. Mađera, Dragutina Vuznaka, Jakova Ivaštinovića, Čede Price, Slavka Miholčevića, Lianee Kuman i Vladimira Gotovaca. Među odreda početničkim stihovima danas većinom zaboravljenih autora apartnošću svoje teme ističe se Miholčevićeva lirska minijatura *Zadar*:

⁷ Drukčiji odnos prema regionalizmu očito je motiviran političkim razlozima, a ne umjetničkim kao što je to ranije bilo. Iako će tijekom i nakon Hrvatskog proljeća regionalizam biti jedan od oblika političke demonstracije hrvatstva kao identiteta koji počiva upravo na jakim regionalnim obilježjima, pazilo se da regionalizma ne bude tumačen na štetu vlastite ionako nesigurne nacionalne pozicije u tadašnjoj državi.

*Crna od čađi, ognja i vremena
 ovdje je smještena
 kolijevka kremena
 jedne nacije.*

*Ovdje je smještena
 matična knjiga
 ili prva pelena
 Kroacije.*

Sljedeći je prozni prilog “odlomak iz veće cjeline *Ustajala voda*” Krste Špoljara, a onda anketa u kojoj na pitanje *Što je moderno* svojim kraćim člancima odgovaraju Jakov Ivaštinović, Miroslav Vaupotić i Kruno Quien da bi ponovo uslijedili stihovi i to Lianee Kuman, Josipa Pupačića i Milivoja Polića. Na kraju je epistolarno pisani osvrt Saše Vereša uz *Remove Lirske miniature*.

Sve do kraja pedesetih godina mladoga Špoljara neće biti među pokretačima i urednicima časopisa. No, zato je među suradnicima *Krugova* kao novoga naraštajnoga časopisa, ali i među suradnicima *Republike* kao neformalnoga glasila Društva hrvatskih književnika. Njegova *Literatura* i *Galerija* utopile se u brojnim sličnim pokušajima oživljavanja književne scene putem najčešće kratkotrajnih periodičkih izdanja ne samo u Zagrebu, već i u drugim tadašnjim kulturnim središtima (Split, Rijeka, Zadar, Osijek, Dubrovnik, Vinkovci, Slavonski Brod, Nova Gradiška, Pazin, Šibenik, Bjelovar, Čakovec, Koprivnica...) s gotovo četrdesetak naslova.⁸ Ritam i dinamiku književnoga života na jednoj strani mjere relativno stabilni i službeno više ili manje podržavani časopisi poput *Republike*, donekle i *Krugova*, s druge sve brojniji novi listovi među kojima i prve novine koje bi trebale biti ažurnije i aktualnije od časopisa. Prijelaznu ulogu u tome je imalo *Knji-*

⁸ Usp. V. Brešić, *Od Calendariuma do Knjigomata: vrlo kratka povijest hrvatskih časopisa*, Zbornik radova 40. seminara Zagrebačke slavističke škole, Zagreb 2012, str. 183-198!

ževno ogledalo (1958), odnosno *Književna tribina* (1959) zagrebačkoga Lykosa u kojemu je mladi Špoljar već bio objavio dvije antologije – *Ljubav pjesnika* (1956) i *Smijeh i rane* (1957), a sada je Slavku Mihaliću pomagao uređivati *Tribinu*, koju će 1960. odmijeniti kulturni tjednik *Telegram*.⁹ Istodobno *Republika* prerasta u svojevrsnu ilustriranu kulturnu reviju kojoj je i dalje na čelu Ivan Dončević sa svojim suradnikom Novakom Simićem, a njima će se početkom 1962. pridružiti kao treći urednik Krsto Špoljar i tu ostati sve do 1968.

U međuvremenu Špoljar je postao tajnik i urednik biblioteke *Pet stoljeća hrvatske književnosti* dok je Vaupotić već u akademskim vodama kao član Katedre za noviju hrvatsku književnost na zagrebačkome Filozofskom fakultetu, a nakon što je neko vrijeme bio član uredništva Matičina *Kola* 1965. postao je i njegov glavni urednik. No, još će se jednom naći ne samo kao suradnici po časopisima i knjigama, već i kao suradnici na još jednome po mnogo čemu pionirskom projektu.

Riječ je o Lykosovu *Književnom godišnjaku* (1961) u redakciji Krste Špoljara i Miroslava Vaupotića; prvi je u njemu posebno sastavio kalendar, a drugi kronološki popis važnijih štampanih djela hrvatskih pisaca dok su obojica u koautorstvu s Davorom Kapetanićem sastavili pregled antologija jugoslavenskih književnosti te pseudonima 19. i 20. stoljeća dopunjavajući magistralni rad Marcela Vidačića iz Akademijine *Grade* 1951. Najveći dio kalendara otpada na popis pisaca jugoslavenskih naroda, djelo 11 suradnika s urednicima, a sve skupa trebalo je “poslužiti školama i dnevnoj štampi kao podsjetnik za prigodne proslave pisaca”.¹⁰ Radi se, dakle, o kombinaciji almanaha (prvotno planira-

⁹ Osim ovih dviju antologija, koje su u svome žanru prve, naime, ljubavne i satirične lirike, Špoljar je sa Šimom Vučetićem priredio i antologiju *Pripovjedači Zagrebu* (1965). Usp. Šime Vučetić, *Moram zapisati u: Autobiografije hrvatskih pisaca* (ur. V. Brešić), Zagreb 1997, str. 940 te članak *Hrvatske antologije* u: V. Brešić, *Teme novije hrvatske književnosti*, Zagreb 2001, str. 161-178!

¹⁰ Usp. Urednici, *Napomene, Književni godišnjak*, Zagreb 1961, str. 333!

noga za god. 1961.) i bibliografski-leksikografskog djela kakvo dotad u nas nije postojalo te će zadugo popunjavati prazninu koja će tek u novije vrijeme biti ozbiljno sanirana.

Napokon, nekako istodobno Vaupotić je dovršio svoju studiju o hrvatskim časopisima od 1914. do 1963. koju je prije Pavletičeve *Panorame hrvatske književnosti 20. stoljeća* (1965) bio najavio već 1951. u vinkovačkoj *Književnoj Reviji*, a najvećim je dijelom i objavio u *Zadarskoj reviji* i *Razlogu* 1962-1963. Riječ je također o pionirskome, u strukovnom smislu fundamentalnom djelu u kojemu je usustavio nacionalnu periodičku produkciju pedesetogodišnjega po mnogome zlatnoga doba ovoga medija u nas. U toj svojoj raspravi, dakako, Vaupotić spominje i Špoljarove, odnosno svoje časopise stavljajući ih u pripadajući kontekst:

- Početni impulsi živosti među najmlađima javljali su se već 1951. u redovima kulturne stranice “STUDENTSKOG LISTA” (usput rečeno koji je i kasnije bio nonkonformistička avangarda najmlađih i početni start za prelaz u književne časopise) zatim u jesen 1951. u jednom broju vinkovačke “KNJIŽEVNE REVVIJE” (suradnici Tomičić, Švagelj, Vaupotić, Madjer, Špoljar, Mesinger, Rem, Milivoj Polić, I. Finci i drugi), a zatim u početku 1952. u kratkotrajnim listićima “LITERATURA” i “GALERIJA” (urednici Špoljar, Vaupotić i Rem). Reakcija starijih, renomiranih bila je oštra protiv ove “pobune ili gluposti”, optužujući ih zbog “modernizma” a bilo je naravno i pokušaja političke diskriminacije, a napadi su se u manjoj mjeri nastavili i u listovima “PERISTIL” (Split, ur. D. Šošić) i “TRIBINA” (2 broja ur. S. Mihalić, J. Pupačić, Prica i S. Petrović), zatim u hajci i nerazumijevanju štampe (“Vjesnik”) prema “Krugovima” centralnom listu mladih pisaca koji je u odnosu na mlađe pisce od tih dana pa sve preko pojave “PRISUTNOSTI” i “RAZLOGA”, osim u periodu 1954-1956. kada su u njemu djelovali S. Novak, Milićević i Pavletić, odnosno njegovi urednici i suradnici kulturnih rubrika, bio protiv svih traženja i ostvarenja mladih pisaca dušebrižnički lažno zabrinut za njihova “skretanja” od shvaćanja literature tih administrativnih mozgova (mzgova) “kulture”. Uz ove listove nešto skromnije i mirnije, čak u napadu na moderniste iz “Galerije” i “Krugova” izlazili su u Slavanskom Brodu prvo “GLAS MLADIH” (5 brojeva siječanj-lipanj 1952) i nastavak mu “VIDICI” (od rujna 1952. do početka 1953, ur. D. Jelčić i ostali). U Splitu poslije

kratkotrajnog “PERISTILA” javljaju se omladinski časopisi “STVAR-NOST” u jesen 1952. i konačno “VIDIK” koji je povremeno izlazio uz “mogućnosti” sve od 1954. nadalje i stvarao književni podmladak ne samo za njih već i za druge listove.¹¹

Poslije će i u svojim *Autobiografskim zapisima* – u bilješki vlastite knjige *Siva boja smrti* (1974) – pokraj spomenutoga podatka kako se javio pjesmicama u dječjim listovima i člancima u šapirografiranom đlačkom listu *Galerija* te bio urednik *Križevačkih novina* 1953–1954. – “(kojih nema ni Sveučilišna knjižnica niti ja)” – zabilježiti da je ” zajedno s K. Špoljarom uređivao listiće skupina mladih 1952. – *Literatura* i *Galerija* (svega po jedan broj) i tako se uvrstio u legiju takvih sličnih pokušaja u nizu generacija hrvatske književnosti”.¹²

Sve u svemu može se zaključiti kako je u jednome od dinamičnijih razdoblja hrvatske književnosti, i to na smjeni nekoliko paradigmi – kulturne, socijalne i političke – sudjelovao i Krsto Špoljar. Bez njegova angažmana nemoguće je razumjeti svu slojevitost i delikatnost hrvatske književnosti, kulture i kulturnih politika našega modernizma. Sve te značajke jednako su se upisale i u Špoljarov lirski, prozni, dramski i kritički opus, a njegov urednički angažman – od časopisa, preko *Književnog godišnjaka* do danas kultne edicije *Pet stoljeća hrvatske književnosti* te drugih nakladničkih projekata – govori o autoru koji s jedne strane zago-

¹¹ M. Vaupotić, *Časopisi od 1914-1963*, u: *Panorama hrvatske književnosti 20. stoljeća* (Ur. V. Pavletić), Zagreb 1965, str. 844-845. – Valja spomenuti i to da je Vaupotić u svome dvojezičnom žanrovski koncipiranome pregledu suvremene hrvatske književnosti, koji je pisao za potrebe hrvatskoga PEN-a, u svim dionicama spomenuo a u poglavlju o pjesnicima i prozaicima prikazao razmjerno opsežno Špoljarovo djelo, pa se teško oteti dojmu da je šteta što ga nije upravo on priredio za PSHK. Inače, uz Miroslava Bekera urednik knjige bio je upravo Krsto Špoljar. Usp. M. Vaupotić, *Hrvatska suvremena književnost / Contemporary Croatian Literature*, P.E.N. Club Centre, Zagreb, 1966!

¹² Usp. M. Vaupotić, *Autobiografski zapisi*, u: *Autobiografije hrvatskih pisaca* (ur. V. Brešić), Zagreb 1997, str. 1319-1320!

varao društveno angažiranu literaturu, s druge autonomiju nacionalne književnosti kao još uvijek jedine čuvarice nacionalnoga identiteta. Sve to Špoljarov opus, ali i život činilo je aporičnim, pa i traumatičnim. Jednako kao i Vaupotičev za kojega se usudim reći da je doslovno pao kao žrtva manje vlastitoga temperamenta, a mnogo više kao žrtva neslobode koju je uporno prokazivao i dosljedno joj se opirao. Skupa sa svojim naraštajnikom, prijateljem, suradnikom i suurednikom Krstom Špoljarom.